

ТУХФЭЛВАРЭН НЭ, ФАЛ ЦАРДФЭЛВАРЭНЭЙ АХСЕДУЙ АДЭМИ ИРИСХЪЭ!..

ХЕТЭГКАТИ Геуэрги (1903-1975), Советон Цэдеси Бэггатаэр, афсади инэлар: «*Эригон адэймэгүти афсад уарзунбэл, уой аэгдэуттэбэл афтаун – е ай алли хецауадэн дэр а тэцкэ уэлдзийнадэдэр ихэс. Нэ Гэрзефтонг Тухти намусгин өвгүд рэстэгүтэмэ аргом аенэ раздахгэй, нецихузи ес ацэг лэ-гигэадгун тугьдон исгьомбэлгэнэн...*»

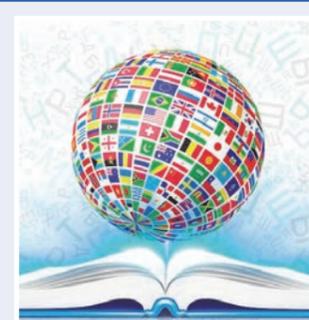
НОМЕРЭН

ФИДИБЭСТИ НАМУС ЦИТГИНГЭНЭГ

Цэгат Иристони адэмон финсэг Цэголти Македони фурт Василийи райгурдбэл 1 январь исэнхэст ай фондз ама фондзинсэй анзи (1921-2004). Уэд нин равгэ нэ фэ-цэй уой фэдбэл аэрмэг ним-мухур кэунэн, уомэ гэсгэ ба багэдзэ кодтан нурмэ – растдэр уодзэнэй нэ Ири-стони аци номдзуд адэймаги Фидибэстэ гьэуайгэнэги Бонмэ гэсгэ аеримисун – куд Устур Фидибэстон тугди архайаги, куд нэ Райгурэн бэсти тугьдон намус а уадзи-мисти цитгингэнэг финсаги. Аэрмэгүтэ кэсетэ 3-5-аг фэрстэбэл.

БЭРЭГБОН

А МАДДЭЛОН АЭВЗАГ АЛКЭМЭН ДЭР МАДИ АДЭ КЭНУЙ!..

Абони, 21 февраль цэуи маддэлон аэвзаги Ахсэнадэ-мон Бон. Е махмэ, Цэгат Ири-стони дэр исбэрэг кэнуни акаг ай, уомэн ама нэ ре-спублики ци берэ адэмихэ-титэ цэрүй, уонэй алкэмэн дэр ес ахе маддэлон аэвзаг ама аци бон исуидэ ахедгэ фэрэзнэ адэпти 'хсэн кэ-рэдзэй нимайндзийнадэ ама лэдэрундзийнади рахастдзий-нэдтэ фэйахедгэдэр кэну-ни гьуддаги.

Никки хьэбэрдэр аци бэрэгбони фэдбэл рэст-зэрдэй ама цэстуарзон мадзэлттэ аразун гьэуи, уомэн ама нэмэ рэстэ-гэй-рэстэгмэ фэззиннуй уэхэн «зундамонгүтэ», кэ-цитэ исдзурдтаг кэунцэ нэ рагфидтэлтэй рэстэгути аллихузон бурдэнтэн ниф-фэрэзгэй нэмэ ци фэткэ аэрбахьэрттэй, уой райдзас-тдзийнадэ, гьома, ирон ама дигорон аэвзэги баргонд-зийнадэ. Ама гьэуама ций-нэ кэнен, агайтима догэй-догэмэ амдзэуинтэ 'нцэ, кэрэдзэй сэ федауцэй аен-хэст кэунцэ.

Уогэ еци фарста хецэн дзубандий акаг ай ама ибэл рэхги аенэмэнгэ бэлвурддэрэй аердзубанди кэндзинан. Абони ба нэ мад-дэлон аэвзаги тухэй аэрмэг кэсетэ 8-аг фарсбэл.

Цэун райдэдта 1993 анзи мартый

0+

Диггорэ

№6 (1023) 2026 анзи 21 февраль – комахсэни мэйгэ

Аргь 1 туман

УЭРЭСЕЙ 23 ФЕВРАЛИ БЭРЭГГОНД ЦЭУДЗЭНЭЙ ФИДИБЭСТЭ ГЬЭУАЙГЭНЭГИ БОН

НЭ ФИДИБЭСТИ СЭРБЭЛТАУ, НЭ КЭСТЭРТИ ХУЭРЗНИВЭН!..

Хамид САВКЕВИ конд хуэ.

Нэ рагфидтэлтэ сэ дз-мани уойасэбэл тухгин ама аенэбасэттон адтэнцэ, ама син сэ ниммэ некэци тухгэ-нэг тухэ нэ ирдта. Уэд дин еууэхэни бабэй сэмэ кэци-дэр знаг нимпурста. Ама ин нэ рагфидтэлтэ бэрзэйсэт-тэн цэф ку никкодтонцэ, уэд федаунмэ фэцэй. Аэрбарви-ста федаугути.

– Мах дес кэнен уэ нифс ама хьаурэбэл! – загьтонцэ нэ рагфидтэлти хестэртэн, сэ бафедауни гьуддаг арэст ку 'рцудэй, уэд.

– Кэцэй уэмэ цэуи уой бэрцэ нифс ама хьаурэ? Фэттасун ку нэ кометэ.

– Нэ паддзах ни уотэ до-муй, – адтэй сэ дзуапп.

– Ама а хэцэ фембэ-лун, радзубанди кэун аенгэ-зуй?

– Нуртэцкэ фунэй кэнуи. Ку райгьал уа, уэд, бэргэ, фал дзоргэ нэ кэнуи.

– Уинун нин ай уэддэр фэцкэнетэ, – ниллаудтэнцэ федаугутэ.

– Хуарз, – загьтонцэ фу-сунтэ ама цэйбэрцэдэр рэстэги фэсте еу силгойма-гэн рахэссун кодтонцэ а нэ-уэгийгүрд бицэуи.

– Е ай нэ паддзах. Уой исонибонбэл гьуди кэнгэй ан аенэбасэттон, нифсун. Е ни домуй ахе ама а зэнхэ гьэ-уай кэун...

Аци рагфидтэлтикон тау-рэхьэй хумэтэги нэ идайэн нэ Фидибэсти гьэуайгэнэги Бони фэдбэл нэ дзубанди.

Нэ фидтэлтэ ба фэлтэ-рэй-фэлтэрмаэ тухгин ама аенэбасэттон уомэй адтэн-цэ, ама сэ тохи сэр адтэй

Фидибэсти сэрбэлтау ама уой исонибони – сэ кэстэрти хуэрзнивэн.

Уотэ адтэй ама уодзэ-нэй алкэддэр. Уомэн аэв-дэсэн ай, мэнэ абони сэр-магонд афсэддон операци архайгүтэ куд ахсаргинэй

аенхэст кэунцэ се 'фсэддон ихэс нэ Фидибэсти сэрбэл-тау. Уонэй еу – гвардий лейте-нант Мэрзойти Аркадийи фурт Василий, гьасхэгэнэг взводи командир. Е 'фсэддон ихэс аенхэст кэнгэй, ахсаргинэй фэммард ай фарэ октябри. Аэ алэмэти лэгдзийнади туххэй ин аэрэги нэ бэсти Президент Владимир Путини Указэй ака-гонд аэрцудэй Уэрэсей Бэгг-атэри ном... Гьулэггагэн, аэ фэсмэрдэ.

... Абони нэ Фидибэсти гьэуайгэнэги Бони фэдбэл ба зэрдиагэй арфэ кэнен, еци гьуддаги нэлгоймагэй-силгоймагэй кадэриддэр хьэзауат кэнуи, уонэн сэ еу-гуремэн дэр, нэ Исфэлдесэ-гэй ба еунэг уой корэн, цэ-мэй нэ бэстэн ралэууонцэ сабур царди рэстэгутэ.

Аци анз сентябри райдайгэмэ Цэгат Иристони скъолати арэзт эрцэудзэнгэжэ эригон эфсэеддон кадетон кълэжэстэ. Ахурадон гьомбэладон программитэ гьэгуама цэттэгонд эрцэуонцэ уотэ, цэмэй си кэстэартурэ райсонцэ уэлэнхасэни пайдахэссэг зонундзийнэдтэ. Еци кълэжэстэ ахурдзаути хэццэ косдзэнгэжэ сэрмагонд эфсэеддон операци архайгута.

ЦАРДИ БЭНДЭНИ КЭРОН КУ АРАХЭССАЙ, УЭД ДЭ АХУЭДЭГ ЛАСДЗЭНЭЙ А ФЭДБЭЛ

«ЛЭГДЗИЙНАДИ НЕДТЭБЭЛ»

Ирæфи райони аллихузон мэдзэлтти фæрци аенхэстгонд цæуи кæстæр фæлтæри 'хсæн патриотон гьомбэлади куст. Еумæйагэй си архайгэ аенцэ ахурадон уагэдэнттэ, ахсэнадон организацитэ ама ветеранти ама ахсэнадаг. Зæгъээн, аерæги хестæр кълэжэсти ахурдзаутэ фембалдэнцэ сэрмагонд эфсэеддон операци архайгута хэццэ.

Чиколай гъэуи фиццга астæуккаг скъолай арэзт эрцудэй историон-патриотон нисанеуэг кæмæн адтэй, уэхæн мэдзал «Лæгдзийнади недтэбэл». Архайдтонцэ си райони хестæр кълэжэсти ахурдзаутэ. Мэдзал ба арэзт эрцудэй клуб «Альбус», президентон грантти Фонди агъазэй. Се 'мархайгута ба иссэенцэ сэрмагонд эфсэеддон операци ветеранти Ассоциаци ама фонд «Фидибэстэ гъэуайгэнтэ»-и регионлон хайади Фонд. Мэдзал арэзт ба эрцудэй националон проект «Эригэнттэ ама сувэллэнттэ»-и фæлгэти.

АХСАРГИН КА УА, РАЗДЗЭУЭГЭН ДЭР Е БЭЗЗУЙ!..

Цэгат Иристони Сэргьлэууэг Сергей Меньило фембалдэй сэрмагонд регионлон ахурадон программэ «Ахсаргин Иристон»-и кэронбэттэни архайгута хэццэ. Куд зонгэ, уотемэй аци проекти архайгута сэрмагонд эфсэеддон операци ветерантэ. Аци бэнтти рахэцэн аэй ахурадон семинарти эртиккаг кълэжэсэн, сэйрагдэр си адтэнцэ хэцаудзийнади регионлон ама муниципалон оргэнти аенхэстбартэ, сэ аллибони кусти ахсгагдэр фарстатэ. Цалдэр боней дэргэи программэ архайгута хэццэ кустонцэ республикон министрэдтэ ама ведомствити разамонгута – фæххай син кодтонцэ сэ зонундзийнэдтэ ама фæлтэрддзийнадагэй. Ахурадон лекцитэ ба амудтонцэ Уэрэсей Федераци Президентти разамэ Паддзахадон службэ ама

адæмон хэдзаради академий ахургэндтэ ама иннэ специалисттэ. Программи архайгута практикон фембалдтитэ исаразтонцэ хэцаудзийнади оргэнти, аенэнездзийнадаг гъэуайкэнуйнади, культури, спорт ама социалон лæггэдти косэндэнтти. Ахурти эртиккаг кълэжэсэни кэронбэттэни алкэдэр ниффинста тесттэ ама равардта фæлварэнтэ. Фембалди райдайгэни Сергей Меньило сэрмагондэй фæббэрэг кодта, программэ архайгута ахуртэмэ цэмæдэсдзийнадаг кэ 'вдесунцэ, еугур ихэслэвэрдтэ дэр лæмбунэгагэй аенхэст кэнуонцэ, райгурээн республикэен пайдайгаг специалисттэ исунмэ кэ бæллунцэ, уой. – Программи уагэвэрдтэбэл косгэй, байархайдтан, цэмэй сумах берэвэрсуг профес-

сион ама уодварнон райрэзтээн уа гъэуэгэ уавэртэ, цэмэй уи алкэдэр аенхэстэй равдеса а гьомус. Аруагэс ми кэнуи, семинартэ ама иннэ ахурти ци нэуэг зонундзийнэдтэ ама фæлтэрддзийнадаг райсайтэ, е уин фэдэр бундор кэ исуодзэнэй уэ идарддэри цардархайдти нэуэг аэнтэстдзийнэдтээн, – загъта Цэгат Иристони Сэргьлэууэг. Ахурадон ама лекцион семинарти эртиккаг хай кэд рахэцэн аэй, уэддэр программэ архайгута уэгдэ рэстэг берэ нэ уодзэнэй: нур ба сэмэ аенгэалмэ кэсунцэ стажировкитэ хэцаудзийнади оргэнти, уэдта сэ рауагдон проектэбэл куст... Фембалди архайгутаэн адтэй региони разамонгэмэ сэ фарстатэ раттуни фадуат. Этэ баст адтэнцэ профессион аху-

радэ раизолдэр кэнуни хэццэ, кусти бунэнттэ дэттуни хэццэ, сэрмагонд эфсэеддон операци архайгута ама сэ бийнонтээн социалон агъаз ама аэндэр уэхээн гьуддэгути хэццэ. Алли фарста ама курдиади фæдбэл дэр райсонцэ лæмбунэг дзуэппитэ. Дзубандий архайгэ адтэнцэ, хэстэгдэр рэстэг эфсэеддон-патриотон гьомбэлади центр «Авангард»-и ахуртэ кэмæн райдайзэнаэнцэ, сэрмагонд эфсэеддон операци еци архайгута дэр. Аци эригон тугдонтэ ба сэ ахурти фæсте косун райдайзэнаэнцэ скъолатэ ама аэндэр ахурадон косэндэнтти директорти эфсэеддон-патриотон гьомбэлади фарстатти фæдбэл хуэдэйивгутагэй. Цэгат Иристони Сэргьлэууэг ама Хэцауади пресс-службэ

ХУАРЗ АДЭЙМАГ, ЦИРАГЫ ХУЗЭН, МЕДЭГЭЙ АЕНДЭМЭ РОХС КЭНУЙ!..

КАДГИНЭН АДЭМ КАДЭ КЭНУНЦЭ

Рэстэг аэ искондмэ гæсгэ аэгъатир аэй – куд өвгуйгэ цэуи, уотэ ауон кэнуи адæмæн зэрдэбэлдаруйнэгтэй берэ цидэртэ. Уэддэр алцидэр фæсатар кэнуонгэон ба нэй. Уотэ нэ дзиллэй цийфэнди берэ рэстэгута ку рацэуа, уэддэр нэ иронх кэнуонцэ нэ Фидибэсти сэрбэл хъазауатонтэ, уэлдайдэр уой фæдбэл аэ цард ка иснионд кодта, уони рохс нэмттэ!.. Эвддэс ама инсэй анэй размэ – 1989 анзи 15 февралти – нэ Фидибэстэмэ аэрбаздахтэнцэ, Афганистанти зэнхэбэл аэ

интернационалон ихэс ка 'нхэст кодта, еци Советон афсади хэйттэ еугурэй дэр. Еци цау цийнаг куд нэ иссайдэ нэ дзиллээн – уойадабэл кэ банцадэй, дэс анэй дэргэи ка фæццудэй, еци тугд. Фал еци цийнагэй еугурэй нэ фæххайгин аенцэ – еци тугдти архайгутагэй беретэ фæммард аенцэ. Уомэ гæсгэ ба 15 февраль нэ Фидибэсти еугур рауэнти дэр бэрэгонд фæццэуи куд тугдонтэ-интернационалистти номерэен Бон. Еци бон фэйимисээн не 'дзард тугдонтти рохс нэмттэ, исцитгин

кэнаэн, еци тугдти архайгутагэй абони не 'хсээн ка 'й, уони. Уотэ аци анз дэр бабэй 15 февралти нэ республикэи еугур рауэнти дэр аенхэстгонд эрцудэй берэ аллихузон мэдзэлтэ. Уотэ Хэзидони дэр. Уоми зундгонд журналист Сосранти Жаннэ ама аэ аэмархайгутагэй хэппæресэй исаразтонцэ дэсаги зэрдэмæдзэуэг мэдзал. Аэрбахудтонцэ имэ тугдонтэ-интернационалистти, уонээн сэ хуэантти, зэрдиагэй си архайдтонцэ гъэуи цэргутаг дэр ама аэндэр рауэнтэй иуазгутаг дэр.

Уони барэвдаунээн гъэуи астæуккаг скъолай ахурдзаутэ ама ахургэнтэ бацэттэ кодтонцэ медесгун программэ, гъэздуг адтэй аэмдзэвгитэ ама зартэй, равдистонцэ си, еци тугдти лæгдзийнадаг ама 'хсарэ ка равдиста, еци тугдонтти цардвэндаги туххэй видеогэртэуэгтэ. Мэдзали цитгин иуазэг, Бэотти Ольгэ, тугдонт-интернационалистти мэдэ, радзурдта, аэ фурт Святославэй финстэугтэ ку нэбал иста, уэд ахуэдэг куд ранэхстэр аэй, берэ зинтэ ама маст бавзаргэй, Афганистанмэ аэ фурти ирисхэ базонуни туххэй... Святослав Афганистанмэ бахадтэй, Советон Аэфсади рэнгитэмэ имэ ку фæдзэрдтонцэ, еци рэстэг. Силгоймаги имисуйнэгтэмэ гæсгэ, уэд аэ фурти цард еци цаути фæсте цæхгæрмэ райивта. Цитгин иуазгутаг мэдзал исаразгутаг балэвар кодтонцэ номбэлдаргэ лæвэрттэ. Уой фæсте ба мэдзали архайгутаг деденгутаг байвардтонцэ еугур рэстэугути Фидибэсти сэрбэлтау тохгэнтти мэдзэлти кадээн циртдзэвэнабэл. Тугдонтэ-интернационалисттээн зэрдиагэй райарфэ кодтонцэ Ирæфи райони Сэргьлэууэгги хуэдэйивэг Соскьити Алан, Хэзидони гъэуи сэргьлэууэг Гегкити Рамазан ама райони Нихэси сэрдар Гуэцэлти Аугбэ.

Нэ номдзуд аэмзэнхон, Устур Фидибэстон тугдти архайгэ, Советон Цэдеси Бæгъатэр Александр Седраки Фурт Мнацканови райгурдбэл 23 февралти аенхэсткэнуи фондз ама фондзинсэй анзи (1921-2004).

ЦÆГОЛТИ Василий исфæлдистадон балций рæстæг.

ЦÆГОЛТИ Василий газет «Социалистическая Осетия»-йи редакцийæ *мксугтихæццæ.

Æ РОХС УОДИ ФАРНÆ НÆ ЕВГЪУЙУЙ...

ÆГЪУЗАРТИ Саукуй (1943-2013), финсæг, публицист

Цæголти Василий алæмæти харакет адæй-маг адтæй: хæстæрти хæццæ рæсугъдæй æвдиста æмгарæдзийнадæ, кæстæртæн, уæлдайдæр ба си исфæлдистадон куст ка кодта, уонæн ба адтæй цæстуарзон хуæрзаудæг. Уомæн бæлгурд æвдесæн – Василий туххæй æ кæстæр æрдхуард, зундгонд журналист æма финсæг Æгъузарт Саукуй (1943-2013) имисуйнæгтæ дæр.

Алцæмæй дæр фулдæр уарзта цард. А дуйнемæ кастæй рохс цæстæй, идзæг зæрдæй, медбилти ходгæй. Е 'нкъарди дæр арæхстæй адæймаги байгъæлдзæг кæнун, ести ходæг радзорун æма ин æ дзубандимæ æнæ байдзулгæ нæ фæцæйсаæ. Некæд си фегъустайсаæ, ести ми ресуй, кенæ ба нæфæразгæ дæн, зæгъгæ. Æ хуæздæр арфæ уидæ: «Игъæлдзæг, æнæмаст бонтæ дæбæл кæнæд!..»

Æз æй рагæй зудтон, уогæ 'й Иристони ка ба нæ зудта, игъустгонд журналист æма финсæг Цæголти Василий. Фал лæгæй-лæгмæ ба æ хæццæ зонгæ нæ адтæн. Уогæ мин Хуцау еци хуарз ракодта – æма-еу ку адтæй, уæд базонгæ ан. Нæ фиццæг фембæлди мæ устур деси бафтудта, цума мæ цæрæнбонти дæр зудта, уотæ равидста æхе. Ходгæ цæститæй мин мæ усхъæ æрхуаста æма уотæ:

– Æз Цæголти Василий дæн, Македони фурт Василий. Дæ кой мин Цæгæратти Максим кодта, исуйнаг æй, зæрдæ дарæн ибæл ес, зæгъгæ. Дæ очерктæй дæр дин цидæртæ бакастæн. Дæ маддæлон æвзагбæл ке финсис, уомæй хъæбæр раст дæ...

Уотæ зæгъгæй, куддæр нийнæфтæй æма ма æ дзубандибæл бафтудта:

– Æз ба уруссагау финсун...

Раздæр ин, ку зæгъун, æ кой куд нæ игъустон, куд ин нæ кастæн æ игъæлдзæг радзурди фиццæг æмбурдгонд «Мæ лимæн Бибо»-й дæр.

Киунугæ адæми зæрдæмæ фæццудæй. Еуемæй уомæ гæсгæ, æма си ци уадзимистæ «бамбурд» æй, етæ дессаги зæрдæмæдзæу-гæ финст адтæнцæ, иннемæй ба Бибо айдагъ киунуги автори ли-

мæн нæ адтæй, фал рагæй дæр иссæй адæмæн сæ хуарз зонгæ.

Цæветтонгæ, æ рæстæги, Василий газет «Социалистическая Осетия»-йи ку куста, уæд фæндон бахаста, цæмæй газетæн исуа æхе, адæми зæрдитæмæ ке циргъзунд дзурд цæуа, уæхæн сатириконт хъайтар «Бибо». Василий фæндонбæл куд нæ исарази адтайуонцæ, æма тагъд рæстæги газети фæрстæбæл «исдзурдта» уæхæн хъайтар, Цæголи-фурт ин æхуæдæг æргъуди кодта ном дæр – Бибо. Редакций хуæргæнæг Анатолий Петров Василийи хуæз дæр ма искодта, уой дæр Василийæн æхе æнгæс.

Бибо æнауæрдонæй тох кодта, уæди рæстæгуги адæмæн сæ цард ка къулумпи кодта, уæхæн нæгъæуæдзийнæдти æма нæхъæртондзийнæдти, æгъдауихалгуги, расуггæнуги, лæвархуарти æма æндæр æвæдауцæ миутæмæ тулаваст адæймæгуги нимæ. Газеткæсгугæ ин æ фæззиндмæ æнгæлмæ кастæнцæ, Бибой хузи хæццæ æрмæгугæ ци номери фæззинниуонцæ, уой зудæй кастæнцæ, кæрæдзæмæ хуæрзæнгорæггаг фæуиуонцæ, цъухæй-цъухмæ дзурдтонцæ, Бибо ци хабæртти туххæй ниффинсидæ, уони.

Газет «Рæстдзинад»-и редакций косун ку райдæдтон, уæд еу бон цуппæрæймаг уæладзуги (Дзæуæгигъæуи мухури нурикон Хæдзарæ арæзт ку нæма 'рцудæй, уæд республикон газеттæ æма журналтæ адтæнцæ Ленини фæзи рæбун цуппаруæладзугон хæдзари, «Социалистическая Осетия» æма «Рæстдзинад»-и редакцитæ цуппæрæймаг уæладзуги, уотемæй – Ред.). Къæридори лæууæн цалдæремæй æма цæбæлдæр

æхсицгæ дзубанди кодтан. Уалинмæ кæсæн, æма къæпхæнтæбæл еу лæг исхезуй. Ке хæццæ лæудтæн, етæ сæ дзурд æрдæгбæл фæууагътонцæ æма си кадæр уотæ бакодта:

– Еуварс ралæууетæ, дæлæ Бибо иссæуй!..

Е адтæй Цæголти Василий. Æ цæсгон нийдзуддæй, уотемæй нин салам равардта, æ кæсæнцæсти-ти бунæ устур цæститæ ферт-тивтонцæ æма зæгъуй:

– Сумах æмдзæвгитæ финсетæ æма уæмæ хичæй мæлгæ кæнун. Æз ба прози хæццæ архайун æма уой ба кæмæн бакæсдзæнæ, ка дæмæ фæггæдзæ кæндзæнæй уой бæрцæ? Фал æз дæр тугъди ку адтæн, уæд ниффинстон еу æмдзæвгæ дигоронау. Бакæсон уин æй?

– Бакæсæ, бакæсæ! – исдзурдтонцæ кадæртæ.

Василий поэти лæуд æркодта, æ къох уæлдæфи рателидæ, уотемæй артисти хуæн дзорун райдæдта:

– Тог калдæй дууердæмæ, Еуæрдæмæ, уæдта иннердæмæ...

Мах нийгъустан æма Цæголи-фурт ку нецибал дзурдта, уæд æй кадæр басхуста:

– Идарддæр дзорæ!..

– Уобæл фæцæй æмдзæвгæ. Хуарз нæ бавдистон тугъди будур? Гъома, тог дууердæмæ куд калдæй, уомæй ба еуæрдæмæ, уæдта иннердæмæ, уой? – бафарста нæ Василий еци æцæгхуæзæй...

Махæй неке неци дзоруй – уогæ ци загътайанæ. Фал уалдæнгæ е æхуæдæг æ медбилтихудт нæбал бауорæдта, æ къохтæ кæрæдзæбæл æрцафта æма æ зæлланг худт къæридори райзæлдæй. Иннетæ дæр æй бафæнзтонцæ æма цийни усми ранигъулдан еугурæй дæр.

Республики уæди дууæ сæйраг газети «Рæстдзинад»-æн дæр æма «Социалистическая Осетия»-йæн дæр сæ редацитæ еу рауæн адтæнцæ æма барæ-æнæбаридæр ахид æмбалдан кæрæдзæй хæццæ. Цæголти Василий адтæй æмбалуарзагæ, кæстæртæбæл ауодагæ, игъæлдзæг æма æргомдзурд. Æ табедзæ алкæмæ дæр хъæрттæй. Фæстæдæр æ ро-

мантæ еу инней фæдбæл хецæн киунугугæй ку фæззиндтæнцæ, æ ном бустæги ку райгъустæй, уæддæр Цæголти Василий уæлдай нæ фæцæй, куд фæззæгъунцæ, æ сæр нæ разилдæй æ литературон æнтæстдзийнæдтæй, фал еци игъæлдзæг зæрдæй кастæй дуйнемæ, æхсæндæмæ, адæммæ.

Абони зин зæгъæн æй, ка ин лæвардта уой бæрцæ тухæ, уой бæрцæ æнæмаст цард, е. Незæй æнæнæз нæ адтæй, ахид сæйгитæ кæнидæ, берæ гъуддæгуги сагъæсæйдзæг, мæти бунæ уидæ, фал уæддæр æндæмæ ба æвдиста айдагъдæр игъæлдзæг зæрдихатт, æ идзулд цæститæ, æ ходгæ цæсгон.

Нæ еу фембæлди Василийæн растудтон æ фурт Олеги финст:

– Газети ин æ очерк «Зæнхæ» бакастæн æма мæ деси бафтудта æ философонт гъуди, æ къохдзæф...

– Уотæ æнгæлæс, æма ин æз фæййагъз кодтон?.. Æгириддæр нæ!.. Олегмæ ес ацъагъуæ, ес ин æхе æрмдзæф, фал е дæр мæнау уруссагау ке финсуй, е мин зингомау æй. Маддæлон æвзагæн си æмбал нæйис, мах ба си дууемæй дæр нæхе æнæ хай фæккодтан...

Æ гузавæ мæмæ багъардта, мæ хæццæ дигоронау ке дзоридæ, уомæй дæр æ зæрдæбæл цидæр æнцойнæдзийнадæ ке 'мбалдæй, уой лæдæрдæтæн.

Æнæуой ба хумæтæги сæрбæрзонд нæ адтæй Уруймæгити Езетхани «Навстречу жизни»-æй, Гатути Дзахой «Зелимхан»-æй, Мугути Хаджиморати «К берегам Тигра»-æй. Фиццæгидæр, æвæдзи, уомæ гæсгæ æма дигорон уогæй, етæ сæ уадзимистæ уруссаг æвзагбæл финсгæй зингæ фæгъгæздугдæр кодтонцæ нæ национ æма уæрæсæйаг литературæ, иссæнцæ æцæг классиктæ. Æз ба ма мæхецæй бафтаунаæ: Цæголти Василийи уадзимистæ дæр – уой романти «Послы гор», «За Дунаем», «И мертвые вставали» æма æ иннæ уадзимистæ дæр ахсиаг бунат байахæстонцæ айдагъ мах нæ, фал æнæгъæнæ советон литератури дæр.

Уогæ нуртæкки рæстæгуги советон литератури кой некебал

кæнуй, фал æндæр хузи куд гæуама зæгъæн, кæд æма, Василий æхуæдæг сæрустур кæмæй адтæй, етæ, уæдта æхецæн дæр æ исфæлдистадон хъиамæт еци, советон доги адтæй!.. Уæдта, нури, уæрæсæйаг литературæ ке хонæн, е дæр уони уадзимистæй хъæбæр исфæдауидæ, уомæн æма æцæг литературæн æ ахедундзийнадæ цийфæнди æмæнтъери æма ихæлддзæг рæстæгуги дæр цæруй æма цæрдзæнæй!..

... Нур ба ма еу хабар мæ зæрдæбæл æрбалæудтæй. Уæд Цæгат Иристони телеуинунадæ æма радиой Комитети сæрдари хуæдæйæвæгæй кустон, бадгæ ба кодтон Максим Горькийи номбæл гъæунги радиой Хæдзари. Æма мæмæ еу сæумæ дуар кадæр æрбахуаста.

– Медæмæ, – загътон. Уинун æма æрбакастæй Цæголти Василий. Рагæй æй нæбал фæуидтон æма кæрæдзæбæл ниццийнæ ан. Уæззау операци ин искодтонцæ Мæскуй, уой зудтон æма 'й бафарстон:

– Де 'нæнæдзийнадæ куд æй? Мæ фарстæн мин ходгæй дзу-апп равардта:

– Лæгъуз ку уайдæ, уæд дæу-мæ 'рбацудайнæ, кенæ ба нæууæг роман финсинæ?..

Æ гъартфел байгон кодта, машинкæбæл мухургондæй къох-финст си исиста æма уотæ:

– Дæуæн кæсунмæ 'й æрбахастон, фал дин æ кæсунæ размæ ба еу ходæг хабар радзорунмæ гъавун. Нæй радзоринæ, фал де 'рвади туххæй ке æй, уомæ гæсгæ ба дин æй гъæуама æз радзорон...

Цæветтонгæ, еу рæстæги Василийи куста нæхемæ партий обкоми. Фæлладуадзæн бæнтти обкоми азгъунсти бæронд косугтæ кезугай радгæстæ уиуонцæ. Æма Василий Хъæбæлотти Билари кесæнуати радгæсæй ку байзадæй, уæд æ зæрди æрæфтудæй радио æма телеуинуади Комитети уæди сæрдари Æгъузарт Æхсарбегги рамæстæй марун. Билари гъæлæсиуагæй Комитетмæ бадзурдта, тагъд мæ къæбинетмæ фæззиннæ, зæгъгæ...

Цалдæр минуттей фæсте Æхсарбег обкоми æрбалæудтæй æма дуар æрбахуайуни фæсте, гъавгæй æрбахистæй уатмæ. Василий ба бадуй Билари къæлæтгини, арф ниллæстæй, газетæй æ цæсгон нийауон кодта, æхе кæсæн искодта. Æхсарбегмæ, ка 'й зонуй, дессаг куд нæ фæккастайдæ, гъома, байагурдта мæ, уотемæй ба мæмæ кæсгæ дæр ку нæ кæнуй, зæгъгæ.

Салам равардта, фал имæ къæлæтгини бадæг е 'ргом нæ раздахта... Исхуфтæй, æ еу къах инней раййивта... Уæдмæ ба Василий газетæй æхе ратудта, æ сæр разиндтæй æма бафарста:

– Ци дæ гъæуй, Æхсарбег Тарканович?

Æхсарбег гъуддæг уайтæккæдæр балæдæрдтæй, æ фæлорс цæсгон расурх æй, æ амонæн æнгулдзитæй еци мæстгунæй бавзиста:

– Македони фурт, дæ гириз кæд ниууаддзæнæ?.. Æви дин обком гъæунаг фæцæй?..

Цэгошти Василий ци уадзимистæ исфæлдиста, етæ еугурæй дæр уоййасæбæл алæмæттæг æнцæ, æма сæбæл хæцæнæй сæрмагондæй æрдзубанди кæнун дæр бæргæ æнгъезуй, фал уомæн гæнæн нæййес. Еуемæй, газети равитæ ке нæ 'нцæ, уомæ гæсгæ; иннемæй ба растдæр уодзæнæй, еци уадзимистæ алкæдæр æхуæдæг ку бакæса æма син алкæдæр æхуæдæг ку исаргъ кæна. Мах ба уæ абони базонгæ кæндзинан, æ исфæлдистадон хъазауати, бæлвурддæрæй ба, æ зундгонд роман «Мæрдтæ дæр истадæнцæ» («И мертвые встали») ниффинсуни фæдбæл зæгъуй-нæгсти хæццæ.

Зундгонд куд æй, уотемæй финст æй Мæскуй немуга-фашистон æрдонги нимæ тугъдтити фæдбæл. Æ сæйраг архайæг ба си иссæй нæ номдзуд æмзæнхон инæлар Хетæгкати Ивани фурт Геуæрги, е финсæгæн æ зæрди адтæй сауенгæ роман финсунмæ бавналуни размæ дæр. Æ еци фæндæг раст ке адтæй, е ба си никки хъæбæрдæр баруагæс æй фæстæдæри хабæрттæмæ гæсгæ дæр. Уой фæдбæл æнцæ Цэгошти-фуртæн æхе зæгъуйнæгтæ.

«ÆМА НИН УСТУР АГЪАЗГÆНÆГ ФÆЦЦÆЙ...»

– Советон доги нæ бæсти сæйрагдæр газет «Правда»-йи кæддæр еу уаци бунмæ мæ цæстæг райахæста: «Хетæгкати Геуæрги, инæлар-майор. 1941 анзи 17 декабрь». Дзубанди си цудæй, Мæскуй бунмæ немуг куд дæрæнгонд æрцудæнцæ, уобæл. Æма куд нæ бадес кодтайнæ: «Цума уæддæр уæхæн устур цауи фæдбæл «Правда»-йи радзорун барæ Хетæги-фуртмæ цæмæн æрхаудтæй?... Е хумæтæги нæ уодзæнæй...»

Лæмбунæг агорун райдæдтон нæуæг æрмæг. Æрбафтудæй мæмæ Советон Цæдеси дууæ хатти Бæгъатæр инæлар-болкъон Дмитрий Лелюшенко киунугæ «Уæлахези сæуæхсед». Мæскуй бунмæ тугъдтитæбæл дзоргæй, е кæнуй Хетæги-фурти кой: «Штабмæ куддæр бахъæрттæн, уотæ æрæстæфтæн бæрзонд, хуæрзконд адæймаги. Е лæудтæй мæ комкоммæ. Базудтон болкъон Хетæгкати Ивани фурт Геуæргий – уой размæ дæр зонгæ адтан. Бацийнæ кодтон мæ рагон тугъдон æмбалбæл. Куд рабæрæг æй, уотемæй æй иснисан кодтонцæ 30-аг æфсади артиллерий хецауæй. Фал, уæдмæ еци бунати болкъон Мазанов ке адтæй, уомæ гæсгæ æз исфæндæг кодтон Геуæргий хæццæ радзубанди кæнун, цæмæй æфсади штаби сæргъи æрлæууа. Е æнæзийнадæй исарази æй æма нин уомæй устур агъазгæнæг фæцæй...»

Цэгошти Василий кæд æхуæдæг Устур Фидибæстон тугъди архайæг адтæй, æ тæккæ туфулæй-туфулдæрти рацудæнцæ æ тугъдон нæдтæ, æхе рагбæл æма æхе уодæй ин бавзурста е 'взарæнтæ, уæддæр берæ фæр-

Иристони æфсæддонтæ 1966 анзи Прибалтики æфсæддон зилди æфсæддон ахурти рæстæг: (галеуæрдигæй рахесæрдæмæ) инæлар-майор ДЗОЦИТИ Барис, болкъон БУТАТИ Барис, инæлар-болкъон ХЕТÆГКАТИ Геуæрги æма хестæр лейтенант БЕРÆГЪТИ Эдуард.

СÆ КАДÆ ÆМА НАМУС НИН БАФÆНЗУНИ АККАГ ÆНЦÆ...

ЦÆГОШТИ Василий (галеуæрдигæй æртиккаг) Прибалтики æфсæддон зилди æфсæддон ахурти архайдта куд тугъдон финсæг.

ракæнæ-бакæнæ кодта роман-бæл косгæй.

«АХСИАГТÆЙ-АХСИАГДÆРТÆ ÆВЗАРУН ГЪУДÆЙ...»

Æ загъдмæ гæсгæ ин аци уадзимисбæл косун еуемæй æнцон адтæй, иннемæй ба – зин. Æнцон уомæн, æма Цэгошти-фурт æхуæдæг адтæй тугъдон архайæг (уой туххæй ин бæлвурддæрæй радзоруйнаг ан нæ газети хæстæгдæр номертæй еуеми). Зин ба ин уомæй адтæй, æма цæбæл финсуйнаг адтæй, уой туххæй имæ уой бæрцæбæл берæ æрмæгутæ æрæмбурд æй, æма уонæй тæккæ гъæуæгдæртæ равзарун гъудæй. Е ба ин, куд тугъдон лæгæн, æнцон нæ адтæй – алцидæр си ахсиаг адтæй. Фал ци гæнæн адтæй – ахсиагтæй-ахсиагдæртæ æвзарун гъудæй.

Уоми ба ин зингæ фæййагъаз æй е дæр, æма æ нæуæг ро-

манæн æрмæг æмбурд кæнгæй, Цэгошти-фурт фембалдæй, ци цаутæбæл финсуйнаг адтæй, уонæми æхуæдæг комкоммæ архайæг ка адтæй æма хабæрттæ бæлвурдæй-бæлвурддæр ка зудтайдæ, еци тугъдон адæймæгути хæццæ ке фембалдæй, е дæр. Сæрмагондæй исфæлдистадон балций ранæхстæр æй сауенгæ Прибалтикæмæ дæр – уоми æфсæддон зилди командæгæнæг Хетæгкати Геуæргий хæццæ фембæлуни зæрдтæй. Еуцæйбæрцæдæр рæстæг си фæцæй, фембæлдтитæ кодта айдагъ Хетæги-фурти хæццæ нæ, фал ма си не 'мзæнхонтæй еци рæстæг Советон Æфсади рæнгъити е 'фсæддон ихæс ка æнхæст кодта, уони хæццæ дæр.

– Мæ нæуæг уадзимисæн æрмæг æмбурд кæнгæй мин хъæбæр фæййагъаз æнцæ архивтæ, – дзурдта Цэгошти Василий. – Хъæбæр берæ дессаг æма бæлвурд гæгъæдитæ си

разиндтæй. Тугъдæй уæгъдæ рæстæг сæ финстонцæ штаби æма политикон хайади косгутæ. Рахатæ сæ æма раргом унцæ нæуæг цаутæ æма хабæрттæ, нæуæг бæгъатæртæ. Гъе уотемæй, архивти ци гæгъæдитæ байзадæй, етæ мин устур агъаз фæцæнцæ Хетæги-фурти тугъдон архайд цæститæбæл рауайун кæнунæн.

«ИДАРДДÆР ЦÆУЕН НÆБАЛ ЕС – СÆ ФÆСТЕ МÆСКУ ÆЙ!..»

Сæ еуемæй базудтон, нæ 30-аг æфсад ке гъæуай кодта Мæскумæ Цæгат-Нигулæни 'рдигæй æрбацауæнтæ. Раст еци рауæн знаг гъавта фæззелунмæ Мæскуй цæгатвæрсти, цæмæй ибæл æртумбул адтайдæ. 30-аг æфсади нимæ æмпурста, танкитæ æма артиллери æхсæз-аст хатти фулдæр кæмæ адтæй, фашисти уæхæн æфсад. Фал ин махонтæ еци зин уавæрти, хъæбæр уæззау

тугъдтити бундæрæн кодтонцæ æ танкитæ, æма 'й æруорæдтонцæ къану Волгæ-Мæскуй билгæ-рæнтæбæл, æма не 'фсæдтæ еу ампъез дæр фæстæмæ нæбал ракодтонцæ: советон тугъдонтæ 'й сæхæцæн хъæбæр карзæй ниллух кодтонцæ: идарддæр фæстæмæ цæуæн нæбал ес – сæ фæсте адтæй Мæску æй!..

Советон Уæлдæр командæ-кæнуйнадæ цæттæ кодта аци рауæн немугаг æфсæдтæн агъазиу цæф никкæнун. 30-аг æфсади галеуæрдигæй лæууæг æфсæдтæй арæзт æрцудæй сæрмагонд къуар æма 'й бабарæ кодтонцæ штаби хецау Хетæгкати Геуæргийæн. Къуари размæ æвæрд æрцудæй ихæс: немугаг-фашистон фæдæрттæ батонун, Рогачево райсун æма Климмæ бахъæртун.

Архиви документæй еу æвдесуй, æфсади штаб æма комкоммæ æ хецау Хетæги-фурт немугаг-фашистон æрбалæборгути уоми архайæг æрдонгæ ниддæ-рæн кæнунæн ци зундгин нивæзт исаразтонцæ, уой. Æма 1941 анзи 6 декабри сæумæй æхсæз сахат-тебæл советон æфсæддон хæйт-тæ размæ ралæгарстонцæ.

Хетæгкати Геуæрги разамунд кæмæн лæвардта, еци æфсæдти къуар æртæ бонемæ байста фашисти еуæндæс танки, цуплæрдæс дзармадзани, дуинсæй хуæдтолги, берæ уацайрæгтæ. Еци къуар 14 декабри байахæста Рогачево æма æхе исаразта Климмæ, знаги бундзагъд кæнгæй.

«Æ БАРДЗУРДÆ АДТÆНЦÆ ХУÆРЗ ЦУБУР, БÆЛВУРД, АРФГЪУДИГИН...»

Хъæбæр уазалтæ адтæй еци зумæг, тугъдонтæ хъæбæр устур зиндзийнæдтæ æма гъезæ-мæрттæ æвзурстонцæ, фал сæ Хетæги-фурт æ дзурд æма æхе архайдæй нифсгун æма разæн-гард кодта, еци зин уавæри дæр знагбæл уæлахез кæнунмæ. Æ бардзурдтæ адтæнцæ хуæрз-цубур, бæлвурд, арфгъудигин. Æ дæлбарæ адæмæй агурдта, цæмæй сæ размæ æвæрд ихæс-лæвæрдтæ æма бардзурдтæ æнæгъæнæй дæр куд гъудæй, уотæ æнхæстгонд цудайуонцæ. Домагæ командир адтæй.

Мæнæ куд финста æ телеграммитæй еуеми болкъон Ротмистровмæ: «Ниххатиргæнæн кæмæн нæййес, уæхæн лæгъуз хабар нин игъосун кæнис къуари туххæй... Командæкæнуйнадæ ди домуй фæстæмæ еу ампъез дæр нæ ракæнун, æндиудæй, бæгъ-атæрæй архайун. Изæрмæ дæ ихæс исæнхæст кæнæ!..»

Кæнæ иннæ финстæг – болкъон Чанчабидземæ: «Знаг ледзуй, цуд фæттагъддæр кæнæ, байахæссæ Терлево-Слобода... Еунæг немугаги дæр ма рауадзæ, бæхгин æфсад размæ ра-кæнæ. Дæ архайд æй хъæбæр дзæндæл, лæгъуз. Дзуап ди байагордзæнæн...»

Никкидæр ма берæ æндæр цæмæдесаг документтæ æма æвдесæнтæ... Цæйбæрцæбæл

ЦÆГОЛТИ Василий тугъди рæстæг.

ЦÆГОЛТИ Василий (галеуæрдигæй фиццаг) æ тугъдон æмбæлтти хæццæ Устур Фидибæстон тугъди рæстæг.

фулдæр сæ рахатæ-бахатæ кодтон, уойбæрцæбæл никки хуæздæр лæдæрдтæн, не 'мбæстон Мæскуй бунмæ уæззау тугъдтити архайдæн уоййасæбæл бæрзонд аргъ цæмæн кодта, уой.

Мæскуй рæбун немуч дæрæнгонд æрцудæнцæ. Хетæгкати Геуæрги æрлæудтæй Хонсари фронти æфсæдтæй еуей штаби сæргъи. Еци куст дæр хæццæ куд нæ адтæй, фал уæддæр командир командир æй, комкоммæ æхуæдæг ку архайдæ тугъдон гъуддæгути, лæггæй-лæггæ знаги нихмæ ку лæууидæ, е æй фæндуй. Æма Геуæрги ракурдта, цæмæй æй раветонцæ дивизий командирæй. Æма ин ци дивизи бабарæ кодтонцæ, уой хæццæ фæццудæй Волги билгæрæнттæй ба сауæнгæ Берлинмæ, знагæн бæрзæйсæттæн цæфтæ кæнгæй.

«РАВДИСТА ЛÆГДЗИЙНАДÆ, НИФС ÆМА АРÆХСТДЗИЙНАДÆ...»

Аци дивизи немучаг-фашистон æрбалæборгутæй ку исуæгъдæ кодта украинæг сахар Запорожье, уæд ин е 'скъуæлхтдзийнадæн бæрзонд аргъ искæнгæй, лæвæрд æрцудæй еци сахари ном. Иссæй ма гвардион дæр. Исаккаг ин кодтонцæ Богдан Хмельницкийи орден. Аци дивизий сæргъи уогæй, Хетæгкати Геуæргийæн исаккаг кодтонцæ Советон Цæдеси Бæгъатæри кадгин ном. Не 'мзæнхони æскъуæлхтдзийнæдтæ лæмбунæг æвдист æнцæ, маршæл Чуйков æ къох кæми бафинста, еци гæгъæдий.

Загъд ес уотæ: «Хетæгкати Геуæрги немучаг-фашистон æрбалæборгуги нихмæ тугъдтити равдиста устур лæгдзийнадæ, нифс æма, тугъдон разамонæги агъазиау арæхстдзийнадæ. Командæ кæмæн кæнуй, еци дивизи 1945 анзи 17 январь батудта, Могушеви плацдарми цæугæдон Висли хорнигулæн билгæрон немучаг-фашистон æрдонгтæ ци фæдæрттæ исаразтонцæ, уони.

Хетæги-фурти разамундæй дивизий хæйттæ, знагæн æ хъæбæр фæдаргонд бунæттæ æма ин

æ нихмæлæуддзийнадæ сæтгæй, æнтæстгинæй байстонцæ Геленуви размæ фиццаг фæдæртти æртæ траншейи, уæдта дуккаг фæдар дæр. Бæгъатæр æма нифсгун инæлари разамундæй дивизи æдæрсгæй саста знаги фæдæрттæ, æма ин устур зæрантæ хæсгæй, æнтæстгинæй æмпурста размæ. Хетæги-фурти дæсни хъæппæресæй, æ арæхстдзийнадæ æма бæгъатæрдзийнади фæрци се 'фсæддон хай уæлдайгунтæй исæнхæст кодта, æ размæ ци ихæстæ æвæрд адтæй, уони еугурей дæр».

...Размæмпурсæн рауæнтæмæ е 'фсæдтæ сахар Лодзи бунмæ бакодта, знаг сæ куд не 'рæстæфтайдæ, уотемæй æма имæ æнæнгæлти бампурста. Знаг æрцудæй дæрæнгонд. 1945 анзи 19 январь Лодзь исуæгъдæ кодта Хетæги-фурти дивизи. Æнæрлæугæй дивизи идарддæр сурдта фашистти, æмгъудæй раздæр еци-еу хизт бакодта цæугæдон Варти сæрти, знаги си æрфедар кæнун нæ бауагъта... 25 январь æмбал Хетæги-фурти дивизи бампурста сахар Познанмæ æма бæгъатæр тохи бацудæй, не 'фсæдтæ кæбæл æртумбул æнцæ, знаги хæццæ еци фæдар Цитадели..

Гитлерон Германи бундæрæнгонд ку 'рцудæй, æ уæраги сæртæбæл ку 'рлæудтæй, уæддæр Хетæгкати Геуæргийæн тугъд нæма рахецæн æй. Идард Искасэнмæ, японнаг милитаристти дæрæн кæнунмæ рандæй е 'фсæддонти хæццæ...
...Гъе уотæ мин еу гæгъæди инней фæдбæл æвдесæн фæккодтонцæ нæ адæми номдзуд бæгъатæр, æфсади инæлар Хетæгкати Ивани фурт Геуæргий тугъдон хабæрттæн.

Æз имæ уалдзæги иуазæгути фæдтæн мæйæ æма æрдæгмæ хæстæг. Фембалдтæн æ хæццæ тугъди ка адтæй, хуарз æй ка зонуй, уæхæн адæймæгути хæццæ дæр. Æхцæуæн мин адтæй не 'мзæнхонтæ инæлар Дзоцити Бариси, болкъон Бутати Бариси æма ма нæ æндæр æмзæнхон æфсæддон архайгуги хæццæ фембæлун дæр. Берæ зæрдæбæлбæдæруйнаг хабæрттæ си фегъустон.

ФÆСДЗУРД

«АХСГИАГ ÆЙ НÆ ФИДИБÆСТИ НАМУС ЗОНУН ÆМА СИ СÆРУСТУР УН...»

Цæголти Василий æ радзубандий кæронбæттæни ма куд загъта, уотемæй, нæ Райгурæн бæсти сæрбæлтау рæстуодæй ка бахъазауат кодта, уони рохс нæмттæ нин уотид имисуйнаг куд нæ уонцæ, фал нин нæ зундирахаст рæстмæ цардгъонгæнæг куд уонцæ, уой хæццæ кæрæй-кæронмæ арази ан. Е æнæмæнгæ æнхæст кæнуйнаг ихæс æй, уæлдайдæр ба абони. Устур Фидибæстон тугъди цаути æцæгдзийнадæ усхъуммитæгæнæг æма цыфкалæн финститæ æггæр ке исберæ 'нцæ, уомæ гæсгæ. Еци илгъагдзийнæдтæ фæлдæхутæн сæ нет бæлвурд æй – нæ Цитгин Уæлахези алæмæтдзийнадæ цæстифтуд кæнун, цæмæй нæ кæстæртæн нæ фидтæлти кадæ æма намус иснецæййаг уонцæ, æма сæ хæрайнаг фудæвæнди ти амæттæг исуонцæ. Фал син уомæй неци рауайдзæнæй. Е еугуремæй дæр – айдагъ нæ бæсти медæгæ нæ, фал æнæгъæнæ дуйней æрвонгъудигæнæг дзиллтæй дæр – æруагæс кæнуй, не 'хсаргин тугъдонтæ сæрмагонд æфсæддон операций табуйаг ихæстæ æнхæст кæнгæй, нæ фидтæлти хузæн куд уодуæлдайæй архайуонцæ нæ Фидибæсти сæрбæлтау, фудæзнæгти хæрандзийнадæй æй багъæуай кæнун. Æма аци уавæрти ба уæлдай ахсгиаг æй нæ Фидибæсти

Цæголти Василий фæстаг æнзти Дзæуæгигъæуи ци хæдзари (Куйбышеви гъæунгæ, 13) цардæй, уой фарсбæл ин æвæрд æрцудæй мемориалон фæйнаг.

тугъдон намуси хабæрттæ никки бæлвурддæрæй зонун æма си сæрустур ун, нæ кæстæрти зундирахастмæ сæ хъæртун кæнун. Гъо, уой туххæй агъазиау куст арæзт цæуей, фал... Игъустгонд литературон æртасæг В. Кардин кæддæр уотæ финста: «Великая Отечественная война – вершина, с которой просматривается даль по обе стороны. О войне мы знаем больше, чем о каком-либо ином периоде недалекой истории. Но меньше, чем должны...»

Æма аци загъд ба, махмæ гæсгæ, комкоммæ ихæслæвæрди хузæн æй нæ нуриккон исфæлди-стадон косгутæн.

Æрмæг мухурмæ бацæттæ кодта ХЕКЪИЛАТИ Маринæ

Æ РОХС УОДИ ФАРНÆ НÆ ЕВГЪУЙУЙ...

3 Гъазун гъазун æй, фал сæри цæф ба гъазун нæбал æй æма дин уой базонун афонæ нæма 'й?.. Тоги æртæх ми ку нæбал байзадæй...

Фæстагмæ дууемæй дæр хондунмæ фæцæнцæ.

Еци хабар цалинмæ кодта, уæдмæ дæр мæ уатмæ еу кенæ иннæ гъуддаги фæдбæл æрбакæсиуонцæ радиой косгутæ æма Василий æ дзубандийæй фенцайдæ. Æ къохфинст кæсун ку райдæдта, уæдта бустæги исахид æнцæ 'рбацæугутæ æма уæд Цæголи-фурт загъта:

– Радиой Хæдзарæ нæ, фал а Смольный ку æй, æз ба 'й ку нæ зудтон. Цæй, æндæр хатт дин æй бакæсдзæнæн...

Фæстадæй, æ гъар къох мæмæ 'рбалæвардта, æ медбилти бахудтæй æма уоййадæбæл мæ уатæй рандæй.

Уой фæсте æ хæццæ некæдбал фембалдтæн... Цæргæ дæр берæ нæбал фæккодта. Æнæкæрон берæ ци цард уарзта, е ин хуæрзбон загъта, æ содзгæ уарзæгой зæрдæ ин не 'хсæнæй истудта æма 'й сау дуйнемæ æ хæццæ фæххаста.

РЕДАКЦИЙÆЙ. Æ имисуйнæгтæн Æгъузартти Саукуй уотæ фæккæрон кодта: «Æ рохс уоди фарнæ уæлæбæл дуйней нууагъта, æ уадзимистæ ба ин уодæгас, æнотæмæ фæдауцæ циртдзæвæнæй лæуунцæ адæми зæрдити...»

Гъулæггагæн, Æгъузартти Саукуй дæр абони не 'хсæн нæбал æй, цалдæр анзæй размæ уой дæр адзæл æ уарзон дзиллти 'хсæнæй истудта æма 'й барвиста е 'носон дуйнемæ... Ка 'й зонуй, нур уоми æ хестæр лимæн Цæголти Василийи хæццæ хæбæрагæй кæнуонцæ, уæлæбæл син ци зæгъуйнæгтæбæл фæдздзæрон нæ бантæстæй, уони. Сæ уарзæгой рохс уодтæй еци дуйней талингитæ дæр ниррохс унцæ...

Æнæмæнгæ уотæ ке æй, е ба ни фæдарæй æруагæс кæнуй, уомæн æма сæ дууæ дæр адæми дæр æма цард дæр зæрдæрохсæй уарзæй фæццæрдæнцæ, æма кæдзосзæрдæй банæхстæр æнцæ се 'носон дуйнемæ.

ЦÆГОЛТИ ВАСИЛИЙИ ФИНСТ КИУНУГУТÆ АБОНИ ДÆР ЦÆМÆДЕСАГ ÆНЦÆ

Нæ райдзæст цардаразæг Фидибæстæмæ гадзирахаттæй немугаг-фашистон æрдонтæ ку 'рбалæбурдонцæ, уæд знаги нихмæ тохмæ фæдесонæй ка фæннæхстæр

«МА НÆ ФЕРОНХ КÆНÆ, ИРИСТОН...»

æй, уонæй еу адтæй искурдиадæгин поэт Калоти Хазби (1921-1943). Райгурæн Иристонæн, хуарзæй байзайæ, зæгъгæ, хуарзбон зæгъгæй, Хазби е 'мцахъхъæн тугъдонти номæй фæдзахста: «Ма ферох кæн...» Æма сæ еци уосиат гъæуама табуяг уа нæ адæмæн фæлтæрæй-фæлтæрмæ. Еци ахсгиаг гъуддаги арфиаг хъæппæрес бавдиста нæ номдзуд поэт Хъодзати Æхсар. Æновудæй фæййархайдта æма бамбурд кодта нæ æригон финсгутаей Устур Фидибæстон тугъди æ цард ка иснивонд кодта Райгурæн бæсти сæрбæлтау, уони уадзимистæ, рауагъта

сæ, «Хорзæй баззай, Ир», зæгъгæ, хецæн киунугæй.

Аци гъуддаги ма ахсгиаг хъæппæрес бавдистонцæ нæ республики Архивон служби сæргълæууæг Хайманти Барис æма е 'мгустгæнгутæ Хъибизти Марæ, Мириккати Артемий æма Дзуццати Марианнæ. Не 'дзæрд исфæлдистадон фæсæвæди туххæй етæ рауагътонцæ хуарзайев киунугæ «Мы заслонили Родину собой». Аци киунуги фæдбæл ма сæрмагондæй радзориуна ан, абони ба мухур кæнæн, ке кой си цæуей, уонæй еуей, Хайманти Геуæргий цардвæндаги туххæй цубур æрмæг æма æ уадзимистæй кæцидæрти.

ДЗАФИ

Сурх-Дигори гъæуккаг биццеу Хайманти Геуæргий адтæй, тугъди размæ нæ фæсæвæдæй литературон кустмæ зæрдиагæй ка бавналдта, уонæй еу. Æ фиццаг радзурд «Солтанбег» мухури фæззиндтæй 1939 анзи журнал «Нæуæгдзау»-и. Еци анз хъæбæр хуарз бæрæггæнæнти хæццæ каст фæцæй астæуккаг скъола æма бацудæй Цæгат Иристони Паддзахадон педагогон институты литературон факультетмæ. Берæ нифс, берæ хуарз фæндитæ имæ адтæй, фал ин тугъд нæ бауагъта кæронмæ æ фæндитæ исæнхæст кæнун. Геуæргий рандæй фудæзнагæй æ Фидибæстæ гъæуай кæнунмæ. Кæстæр лейтенант, æсгарæг кæддæриддæр бæгъатæрæй тох кодта фашистон сирдти нихмæ. Тугъди будури бæгъатæрдзийнадæ ке равдиста, уой туххæй ин 1942 анзи лæвæрд æрцудæй Сурх Стъалуи ордон.

1943 анзи æригон лæхъуæн Хайманти Геуæргий æхсаргинæй фæммард æй тугъди будури.

Геуæргиймæ берæ уадзимистæ байзадæй къохфинститæй. Еци финститæн сæ фулдæр фесавдæнцæ немугаг оккупаций рæстæги.

Аци номери мухур кæнæн Геуæргий радзурд «Дзафи». Радзурди архайд цæуей коллективизаций размæ æнзти. Уоми автор æвдесуй, абони дæр ма нæ царди медæгæ еуæй-еу хатт ци æбуалгъ миутæ æрцæуей, уонæй еу – кизгæскъæфт.

Хор хуæнхти фæсте æнхæст нæма ранигъуддæй, фал скæнæсæй æхсæви тари æнгас фæззиндтæй. Уæддæр ма хуæнхæг гъæутæй еуеми киндзæхсæвæри гъазт æ тæмæни адтæй.

Кизгъттæ æма лæхъуæнти къохæрдзæф изæлуей. Рæсугъд Дзафи урух райвазуй æ фæндуритæнтæ æма имæ фæсæвæд игъосунæй не 'фсæдунцæ. Кизгæн е 'ригон зæрдæ рохс æй. Æ дууæ сау къæлæт æрфуги æма ходгæ мудхуз цæститæ сæхемæ 'ркъæсун кæнунцæ уосгор лæхъуæнти. Мæнæ гъазти лæууей Дзафий уарзон, æлвæст лæхъуæн Сослæнбег æма имæ, æ фæндур хъæбæрдæр райвазгæй, бакæсуй медбилходгæй. Лæхъуæн дæр æй лæдæруей æма ин дзуап дæттуй æ уарзон цæстингасæй.

Лæхъуæнтæ сæ цæстæ æрæвардонцæ Дзафийбæл.

– Цæй, Бидолæ, уосæ корун фæндæ нæма кæнис, æви мæнмæ æнгæлмæ кæсис? – загъта Дуле, æ устур сæр бателгæй.

– Неци ма, уæллæй, неци! – исдзурдта Бидолæ, – æз ке уарзун, е æндæри уарзуй.

– Кæд дууæ æмбали сабур дзурдонцæ, уæддæр сæ дзубанди рауадæй сæ фарсмæ ци лæхъуæнтæ лæудтæнцæ, уони гъостæбæл æма сæ кæрæдземæ бакастæнцæ: Бидолæ æма Дзулей дзубанди Дзафи æма Сослæнбег туххæй ке адтæй.

Бидолæн æ каст æй Дзафий 'рдæмæ, бæргæ, ку имæ 'рбакæсидæ, уæд имæ зæрдиагæй æрникъолидæ æ цæстæ æма ин балæдæрун кæнидæ æ уарзондзийнадæ!

Бидоли гъостæбæл рауадæй кегъæрей гъæлæс:

– Гъæйтт! Æрдзæф, лæхъуæнтæ, нæ хуарз æмгарæн!.. – Бидоли гъостæбæл рауадæй кегъæрей дзурд.

Лæхъуæн æ цæститæбæл нæ баууæндтæй. Расæрфта сæ æма нæуæгæй бакастæй гъазти астæумæ: «Дессаг, нуртæккæ дæр ма

Дзафи фæндурæй ку цагъта, уæд Сослæнбег хæццæ куд тагъд ракафта!..»

Сослæнбег æлвæст, рæуæг лæхъуæн, зæнхæбæл нæбал хуæстæй, Дзафий алливарс кинау зелуй. Æ донхуз цохъай æхе ку фæззелуй, уæд фæинердæмæ фæлпæррæст кæнунцæ, цума сæ думгæ хæрдмæ фелвасуй.

Сослæнбег кафт фæцæй, æ ходæ фелваста, Дзафийæн æ сæррæй ракувта æма лæхъуæнти æмрæнгæ 'рлæудтæй, Дзафи дæр фæлмæн ходгæй бацудæй е 'мбал кизгъттæмæ.

Нæуæгæй бабæй къохæрдзæф æ карзи бацудæй. Кафунмæ рацудæнцæ æндæр лæхъуæн æма кизгæ. Бидолæ лæхъуæнти рæнгъæбæл æ цæстæ радардта, æ кезу ма изол адтæй æма æхе Сослæнбег 'рдæмæ разилдта, æнæбаригомау бахудтæй, æ сæррæй Дзафий 'рдæмæ райамудта æма загъта:

– Æнгæлдæн, еци кизги хæццæ кæрæдзæй хуарз лæдæретæ? Хумæтæги нæ рæвдауетæ уæ кæрæдзæй уæ цæстингасæй!..

– Цæмæн мæ фæрсис, Бидолæ? – ходæндзастæй загъта Сослæнбег, – æви мин æй кæд, миййаг, дæ цæстæ нæ уарзуй?

Аци дзубандий фæсте бабæй Сослæнбег æхе разилдта кизгътти 'рдæмæ æма бабæй уарзондтæ кæрæдземæ бахудтæнцæ.

Бидоли зæрдæ нур æнцæд нæбал зонуй, цума 'й резæнгæ æрахæста, уой хузæн резунцæ æ иуæнгтæ, æ зæрдæ æхсилкытæ кæнуей.

– Нæ дин дзурдон? – райгъуæстæнцæ Дзулей дзурдтæ.

– Ци? – рафарста 'й Бидолæ.

– Еци дууæ кæрæдзæй балæдæрдтæнцæ...

Раст имæ еци рæстæг æрхаудтæй кафти кезу. Уайтæккæ гъазти астæу æрзилдæй. «Кæд æма, мæ амондæн, Дзафи ракафидæ?...» – гъуди кæнуей æ медни-мæр.

– Цæй, Дзафи! Лæхъуæн

дæумæ æнгæлмæ кæсуй, фæт-тагъддæр кæнæ! – исигъустæй кегъæрей гъæлæс. Фал кизги кезу нæма адтæй æма тарæр-фугæй кастæй Бидолæмæ. Кафунмæ рацудæй æндæр кизгæ. Бидолæ дæр балæдæрдтæй, Дзафи æй ке нæ уарзуй, уой.

* * *

Куддæртæй кафт фæцæй Бидолæ, уотемæй мæгъæлæй æрлæудтæй е 'мгæртти æмрæнгæ, æ цæстингас сабургай радардта гъазти фæсæвæдбæл æма алке цæсгонбæл дæр фæууидта цийнæдзийнадæ. Игъæлдзæг нæ адтæй айдагъдæр æхуæдæг. Цæмæннæ 'й уарзуй?! Цæмæ гъæуама уа Дзафийæй æнæ хай!

– Минкый мæмæ байгъосæ, Цæппо, – загъта Бидолæ, еуварсмæ рацæуæгæй. Цæппо дæр æ фæдбæл рацудæй.

– Ци кæнис, ме 'мбал? Дæ цæсгон ци тузмæг æй, ци маст, кенæдта дæ ци уæззау хабар тухсун кæнуей?

– Лæг берæ æма аллихузон хабæрттæ фегъосуй, – райдæдта æ дзубанди ниллæг æма фæдар гъæлæсиуагæй Бидолæ. – Уæдта алкæд игъæлдзæг ун ке бон æй.

– Гæрр, æма ма амæй игъæлдзæгдæр бунат ци уа?

– Уой бæргæ лæдæрун, ме 'мбал, фал...

– Зæгъæ Бидолæ, дæ зæрди нез, æнцондæр дин уодзæнæй!

– Дæхуæдæг зонис, уарзондзийнадæ адæймаги зæрдæ куд фезмæлун кæнуей. Еууæхæни мæ зæрдæ фæйнердæмæ ратондзæнæй...

– Уанзон нæй, Бидолæ?

– Уотæ, мæ хор, æма цæмæй е ма 'рцæуа, уой туххæй ба мæ дæ агъаз гъæуей, – загъта Бидолæ.

– Хуарз дæ лæдæрун, мæ лимæн.

– Дзубанди, Цæппо, Дзафий туххæй цæуей.

– Дзафий туххæй...

– Гъо. Ниууадзæн ин нæбал ес. Скъæфгæ! – загъта фæдарæй Бидолæ. Цæппо зæнхæмæ кæсгæй райзадæй, уæдта арф ниууолæфгæй загъта:

– На-а-а!.. Е ба куд, фæскомцæдесон кизгæскъæфæг?! Уомæн гæнæн нæййес! Уæдта æрра исдæ? Скъæфгæ цæмæн, æгъдæуæй аразæ гъуддæг æма дин уæд мæнæ æз минæварæн – цæттæ. Куд исхаудтæй дæ цъухæй скъæфун кой! Нæ! Кой дæр æй мабал искæнæ! Кизгæ скъæфунмæ дин æз æмбал нæ дæн!..

– Æз дæ, Цæппо, мæ хуарз æмбалбæл нимадтон æма дин мæ сосæгдзийнадæ, мæ зæрди маст уомæ гæсгæ рагом кодтон! Ду ба?

– Æз ба ци? – рафарста 'й Цæппо.

– Ци? Неци! Хуарз рæуонæ дин фæцæй – «Фæскомцæдесон дæн». Нæ фал тæрсагæ дæ, тæрсагæ!..

– Æнæрцæф гъуддаги бæгъатæрдзийнадæ æнæрцæф фæвдесуй! Рагъуди кæнæ, фæскомцæдесон билет дæмæ ес! – дзуап равардта Цæппо.

– Фæндараст мадта партий надбæл! – мæстгунæй загъта Бидолæ æма сабургай рараст æй сæхемæ...

* * *

Фæскомцæдесон æмбурд цудæй хуæнхæг гъæуи скъолай. Уоми берæ фæдзæрдтонцæ рагон талингæ æгъдæутти нихмæ, силгоймагмæ ма фиццаги хузæн ка кæсуй, нæлгоймагæй æй дæлдæр ка кæнуей, уони туххæй.

Уоми фæскомцæдеси рæнгъитæй рацох кодтонцæ Бидоли, æ фæскомцæдесон билет æрæвардта Дзуле, æрæги кизгæ скъæфугти хæццæ ке адтæнцæ, уой туххæй.

Æмбурди фæскомцæдеси номæй кæронбæттæни дзубанди кодта Сослæнбег:

– Ардигæй фæстæмæ ма

уæхæн æнæргъуди æма талингæ зунд кæмæ 'рцæуа, уонæн бунат нæ уодзæнæй Ленинон фæском-цæдеси рæнгъити. Ке рацох кодтан, уонæн ба барæ ес ардигæй цæунæн.

Бидолæ æ уæлдзарм ходæ æ сæрбæл æркодта, Дзафи кизгутти хæццæ кæми бадтæй, уордæмæ ма еу каст фæккодта æма фендæ 'й. Æ фæдбæл рацудæй Дзуле дæр.

Гъæунги дзæвгарæ рæстæг æнæдзоргæй фæццудæнцæ. Æрæгиау Дзуле федар гъæлæсæй загъта:

– Тæрсгæ ма кæнæ, Бидолæ, æз æма дин мæнæ не 'мбæлттæ æгас ку уæн, уæд Дзафи дæ къохти стъæлфдзæнæй! Сослæнбег æй æ цæстæй дæр нæ фæууиндзæнæй!

– Æз уотæ æнгъæл дæн, æма сумах мæн нæ фæссайдзинайтæ, – загъта Бидолæ дæр.

– Ард хуæрæн! Нæ дæ фæссайдзинан!

– Мадта мæнæ ци мæсугмæ æрбахъæрттан, е нæ фидтæлти кади мæсуг æй, – дзурдта идарддæр Бидолæ, – æма æ размæ æрбадæн, лæмбунæгæй баладæрун кæнæн кæрæдземæн нæ гъудитæ, рахæссæн бæлвурд унаффæ. Аци рауæн нин нæ дзубанди неке фегъосдзæнæй, Хуцауæй фæстæмæ, æма е ба нæ рæстмæгæнæг фæууæд.

Æмбæлттæ бахизтæнцæ, мæсугæн æ хорискæсэн фарси ци минкый бунат адтæй уордæмæ, æма æрбадтæнцæ фæлмæн цъæх кæрдæгбæл. Бæстæ адтæй сабур, идард кæцæйдæр игъустæй куйти рæйун. Рæуæг уæлдæф хаста хуæнхон дони сур-сур. Мæйæ искастæй, стъалутæ мингæйттæй тæбар-тубур кодтонцæ æнæкæрон цъæх арвбæл.

Берæ аллихузон дзубандитæ фæккодтонцæ æмбæлттæ, сæ зæрдити нецибал байзадæй римæхстæй. Фæстагмæ Бидолæ загъта:

– Зонетæ 'й уæхуæдтæ, Сослæнбег рагæй дæр æхецæй уæлдай неке уарзуй. Алкæд нæ фудкой кæнуй. Берæ гъудæгугтæ ин ниххатир кæнæн. Фал ин аци изæри æфхуæрд нæбал ниххатир кæндзинан!..

– Нæ ин ес ниххатиргæнæн! – загътонцæ иннетæ дæр.

Боницъæхтæбæл, кæркитæ уасун ку райдæдтонцæ, уæд рахеуæн кодтонцæ сæ унаффæ: исон æхсæвæ раскъæфун гъæуи Дзафий Бидолæн.

Тар мегъæ коми æхе 'руагъта, астъæнтти хуæн хæдзæрттæ æрæмбарзта. Æхсæвæ 'й сабур. Арвæй нæ зиннунцæ мæйæ æма стъалутæ. «Дессаги хуарз æхсæвæ!» – гъуди кæнуй Бидолæ. Æ бæхæй рæуæг æргæпп кодта æма ин æ идонæ кæстæрмае равардта, æхуæдæг сабур къахдзæфтæй бараст æй е 'мбæлтти фæсте Дзафий уат æрдæмæ.

Скъæфугтæ исхизтæнцæ дорин асинтæбæл. Давунмæ дæс-ни адтæй Дзуле. Æ гъос дуарбæл райвардта æма, дохтир сæйгæмæ куд фегъосуй, уотæ игъосуй.

– Фунæй æнцæ бийнонтæ, – сосæгтай е 'мбæлттæн балæдæрун кодта Дзуле, æхуæдæг дуарбæл бахуæстæй. Устур хъæма кæрдбадзæй исласта, дуари зихъири æй арæхстгай батъунста æма æхгæнæн цæг сабургай байгон кодта...

Бæхтæ сæ бæхгинти буни истæлтæг æнцæ. Сæ медбунати кафунцæ. Хуррутт кæнунцæ.

Бидолæ æхе багæлста æ бор догъон бæхбæл. Е 'мбæлттæ имæ Дзафий бæститæй ислæвардтонцæ. Бæхгинтæ сæ бæхти æрхуастонцæ. Сæ гъостæбæл ма 'рцудæй куйти рæйун æма силгоймаги цъæхахст...

Скъæфугтæ гъæуæй дзæвгарæ ку рауадæнцæ, уæд сæ уайун фæссабурдæр кодтонцæ. Дзафи æ кеми 'рцудæй, æ гъостæбæл уайуй æнахъæл Ирæфи гъæр, мегъти скъудтæй имæ мæтъæлæй кæсунцæ стъалутæ...

Бæхгинтæ цæбæлдæр сосæггай дзубанди кæнунцæ. Игъосуй сæ Дзафи дæр, æма æ зæрдæ фæйнердæмæ рæдовуй...

Еу рауæн бæхгинтæ сæ бæхтæ бауорæдтонцæ. Дессаг рæсугъд рауæн æй ами, хуарз æй исфæлуоста æрдзæ: даргъ къабазгин нæзи бæлæстæ æрæмбарзтонцæ хонхи тегъæ, иннæ фарсæй ба бæрзонд цъететæй дорæй-дормæ, къæйæй-къæйæмæ хауй æхсæрдзæн æма æ финкæалгæ, гъæргæнгæй уайуй Ирæфмæ.

Скъæфугтæ сæ бæхтæ баба-стонцæ бæлæстæбæл. Дзафий нимæти бастæй æрæвардтонцæ кæрдæггин æрдози æма æ алливарс æрлæудтæнцæ. Ниллæг гъæлæсæй цидæртæ радзурдтонцæ, уæдта еуварс рацудæнцæ. Бидолæ ба æхе æрбахæстæг кодта Дзафимæ æма ин райдæдта æ зæрди дзубандитæ кæнун:

– Рæсугъд Дзафи, цæмæн мæбæл дæхе къуæрис, цæмæн

мæ æнамонд кæнис, æз мæ хори рохс дæу цæсгони ку уинун, мæ амонд ба – дæ зæрди. Сæумон рæуæг уæлдæф мæ æнæ дæу инод ку кæнуй...

Нæ гъарунцæ Дзафий зæрдæмæ Бидоли дзурдтæ æма фиццаги хуæн содзгæ цæстисуттæ æ ростæбæл лæссæнтæ кæнунцæ. Æ сосæг кæун рахезуй гъæрæй, хæкъурццæй дзеназунмæ.

– Мæ къохтæ мин исуадзæ! – коруй Дзафи, æ хæкъурццæ нæ уорамгæй.

– Дæ къохтæ дин исуадзæнæн! – фегъæлдзæгдæр æй Бидолæ. – Рагъуди кæнæ! Дæттун ма дин рæстæг! Феронх кæнæн Сослæнбег. Хуцауæй дин ард хуæрун: фæдауцæ цард кæндзинан!..

Неци исдзурдта кизгæ. Цума ин зæнхи хъæбæр æ фарс ресун кодта, уой хуæн æ галеу къохæй цидæр райирдта. Æ къохи циргъ къæйдор бафтудæй...

Цъæх-цъæхид арви кæмидæр идард нигулунцæ стъалутæ, мæйæ дæр фæлорсæй-фæлорсдæрæй кæсуй. Архайуй Бидолæ кизги зæрдæ басæттунбæл. Фал неци.

– Мадта дин æз фæууинун кæндзæнæн! – æ дæндæгугтæ къæс-къæс кодтонцæ, уотемæй райахæста кизги æ дууæ бидемæй.

– Еуварс, хелагæзæрдæ! – æ гъæлæсидзаг ниугъæр кодта Дзафи. Æхе ратудта. Æхсæри къотæрти бунмæ багæпп ласта.

– Нæ мин райервæздзæнæ, мæ къохи дæ нур! – сонт гъæр фæккодта Бидолæ дæр æма ибæл æхе ниццавта. Райахæста ин æ хорх. Дзафий цъæхахстæй базмалдæй тар гъæдæ... Уæдта æвваст хуæнхтæ ниййазæлдæнцæ Бидоли гъæрæй:

– Æллæх! Рамардта мæ!..

Скъæфугти гъостæбæл рауадæй Бидоли фæдеси гъæр, фал сæ сæумон адгин хуссæг истун нæ бауагъта. Æрæгиау фæггæппитæ кодтонцæ. Бауадæнцæ се 'мбал-мæ. Кæсунцæ æма Бидолæ мардæй лæууи сау нимæтбæл.

Уæдмæ Дзафи зæйцæуæн хонхи тегъи сæрти бахизтæй. Скъæфугтæ балæдæрдтæнцæ гъуддæг, æ фæдбæл ма кастæнцæ... Кумæ ма 'й сурдтайуонцæ! Цæмæн? Сæ бунати лæууæй байзадæнцæ.

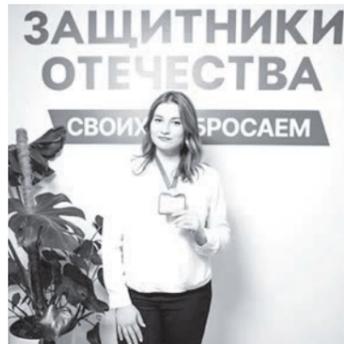
– Еу дæр уи æ бунатæй ма фезмæлæд! – кедæр тузмæг гъæлæс сæ хæрдмæ фæххаун кодта.

Фæззиндтæнцæ æма сæ уæлгъос лæудтæнцæ Сослæнбег, Цæппо æма гъæуи фæсæвæдæй цалдæр...

НАШИ КОНСУЛЬТАЦИИ

Льготы всем и одинаково?

Многих наших читателей интересуют вопросы о льготах для участников и ветеранов СВО, членов их семей, а также членов частной военной компании (ЧВК). По этому поводу разъяснения дает Илона АРКАЕВА, социальный координатор филиала фонда «Защитники Отечества». Итак, какие льготы могут получить ветераны СВО и члены их семей при обращении в фонд?

Ветераны боевых действий:

- ежемесячная денежная выплата;
- набор социальных услуг;
- повышение размера пенсии на 32% расчетного размера социальной пенсии;
- налоговые льготы: освобождение от уплаты налога на имущество на один объект каждого вида, освобождение от уплаты земельного налога за 6 соток, региональная льгота на транспортный налог;
- компенсация 50% оплаты жилья и взноса на капитальный ремонт;
- обеспечение жильем нуждающихся по договорам социального найма, вставших на очередь после 1 января 2005 года.

Инвалиды (в результате боевых действий):

- ежемесячная денежная выплата;
- дополнительное ежемесячное материальное обеспечение;
- ежемесячная денежная компенсация;
- право на назначение второй пенсии по государственному пенсионному обеспечению;
- набор социальных услуг;
- налоговые льготы: освобождение от уплаты налога на имущество на один объект каждого вида, от уплаты земельного налога за шесть соток, региональная льгота на транспортный налог.
- компенсация 50% оплаты жилья и коммунальных услуг, взноса на капитальный ремонт;
- технические средства реабилитации, включая высокофункциональные протезы;
- адаптация жилого помещения под индивидуальные потребности;
- надомный (долговременный) уход;
- круглосуточный уход с проживанием.

Члены семей погибших:

- ежемесячная денежная выплата;
- ежемесячная денежная компенсация членам семей погибших;
- компенсация 50% оплаты жилья и коммунальных услуг, взноса на капитальный ремонт;
- обеспечение жильем малоимущих по договорам со-

циального найма, вставших на очередь после 1 января 2005 года.

Ветераны боевых действий из числа гражданских лиц: (п.9 ст.3 закона «О ветеранах»)

Налоговые льготы: освобождение от уплаты налога на имущество на один объект каждого вида, от уплаты земельного налога за 6 соток, региональная льгота на транспортный налог.

В соответствии с установленным порядком решение о присвоении статуса ветерана боевых действий таким защитникам принимает комиссия, специально созданная в Министерстве обороны РФ. Основанием для положительного решения является подтвержденная информация об участии в боевых действиях, в первую очередь сведения о государственных наградах и полученных ранениях.

Многие медицинские документы сотрудников ЧВК «Вагнер» оформлены на позывные и не подлежат идентификации, а справки, подтверждающие участие в боевых действиях от ЧВК «Вагнер» и выступающих от ее имени общественных организаций, не имеют юридической силы, так как данные организации не имели соответствующего правового статуса.

Учитывая это, фонд «Защитники Отечества» выступил с инициативой, чтобы комиссия Министерства обороны РФ, вынося решения, могла учитывать нотариально заверенные показания свидетелей, которые могли бы подтвердить участие заявителя в боевых действиях. Филиалы фонда по всей стране принимают заявления со свидетельскими показаниями и передают их в установленном порядке в комиссию Минобороны РФ.

С участниками спецоперации, у которых не получается найти свидетелей, фонд «Защитники Отечества» ведет персональную работу и помогает выйти на связь с сослуживцами. Также содействие в розыске свидетелей оказывает комиссия Минобороны РФ, но это достаточно сложный процесс, поэтому сроки принятия решений, к сожалению, по таким случаям иногда затягиваются.

ХАЙМАНТИ ГЕУЕРГИЙ ÆМДЗÆВГИТÆЙ

КАЕМАЕДАЕР

Сау æрфугтæ, тæнæг билтæ Æрдзæй æнцæ лæварæн, Æгасæй, мæ хор, нæ силгоймæгтæ Уæхæнттæбæл нæ барæн.

Ци римæхсон мæ мед зæрдæ, Рæсугъд ке дæ, фал кæмæн, Æвæццæгæн, æскъуд кæрци Нæ фæдаун æз дæуæн?

Ку мæ уайдæ барæуæдзтæ, Фæдауинæ уæд æз дæр.

Тохи уогæй æз æд гæртæ, Нæ уинæ си фæстагдæр!

Дзилли размæ устур кадæ Искæнинаæ мæ сæрæн, Дуинебæл дæр æлдайрадæн Куд нæбал уа æрцæуæн.

Нæ хуæнхбæсти исцæфсидæ Сæребари зинг цирагъ.

1941 анз.

А вас, больной, вопросы
пенсии не должны
волновать!..

Доктор, когда я пью кофе,
ночью не могу спать.

– Смешно, а у меня как раз
наоборот!
– То есть?
– Когда я ночью сплю, не могу
пить кофе!

У меня беда. Моя жена
узнала, что я ей изменяю...
– Ничего, твоя жена сильная
женщина.
– Вот это-то меня и пугает...

МАДДЭЛОН АЭВЗАГ КЭМЛЕН НЕЦИ АЙ, УОМЛЕН МАДЭ ДЭР НЕЦИ АЙ!..

АНОСТЭМЭ ЦЭРУНГЪОН УЭД!..

КЪУБАЛТИ Солтан,
журналист, «Аланти Нихас»-и Кирови
райони хайади унаффэдони сардар

Маддэлон аэвзаги Ахсэндуйнеуон бон кэд уоййасэбэл парахаттэй бэрэггонд нэ цэуэй, уэддээр нин Уэрэсэй дэр ахсигаг ай, цэй фэдбэл нисангонд эрцудэй, е – абони ма цардэгас ка 'й, еци аэвзэгтэ багъауай кэуну аэма, цэмэй идарддээр ма цэрунгъон уонцэ, уобэл аэновудэй архайун.

Еци ахсигагдзийнадэ ба бэрэг ай уомэй дэр, аэма нэ бэсти Президент Владимир Путин фарэ аэ Указэй ке иснисан кодта сэрмагонд бэрэггон – Уэрэсэй цэрэг адэпти маддэлон аэвзэгти Бон.

«ФИЦАГИДЭР НАХЕ ЦЭСТИ ЦИТГИН КУД УА, КАДГИН АЙ КУД КЭНЛЕН...»

Бэрэггонд ба цэудзэнаэй алли анз дэр рухэни мэйи 8-аг бони – дуйнетэбэл игуостгонд поэт Расул Гамзатови райгурэн бони. Цэмэн аэвзурст эрцудэй еци бон, зэргэ, фарстэн Президент балэадэрун кодта: таурэхъон «Хурройтэ» («Журавли») ниффинсэг поэтэн аэ маддэлон авайраг аэвзаги аэмбэрцэ цитгин адтэй уруссаг аэвзаг дэр. Уомэн аэма уой фарци ин аэ исфэлдистадэ базудтонцэ еугур дуйней.

Куд зонэн, уотемэй ма Владимир Путин бафэдзахста Уэрэсэй Федераций адэпти аэвзэгти туххэй федералон закьон бацэттэ кэуну дэр. Уэхэн закьон ма цэттэгонд эрцэудзэнаэй Республикэ Цэгат Иристон-Аланий.

Уой фэдбэл еунэг уой зэгуйнаг ан, аэма еци гуддаг бэргэ ку фаррэстмэ уидэ, кэдимайди ба еци закьон дэр фэй-йагъаз уидэ нэ маддэлон аэвзаг багъауай кэуну аэма аэ райрээтэн, цэмэй цэрунгъонэй-цэрунгъондээр кэна, тэекэ фиццигидэр ба – цитгин куд уа нэхэ цэсти, аэновуд ибэл куд уэн аэма уарзон куд уа исонибони фэлтэртэн дэр.

Бэрэ номдзуд адэймэгутэ загътонцэ сэ гудитэ маддэлон аэвзаги туххэй. Сэ еу, зундгонд уруссаг философ Иван Ильин (1886-1954) уотэ финста: «Цалин-

мэ сабий аэ маддэлон аэвзагбэл тагд кэсун байдайуй, уэдмэ 'й аэндээр еститэ кэсунбэл амидингэнэн нэйес. Идарддэр ба бийнonti 'хсэн гъэуама аэлдэреуэг кэна маддэлон аэвзаги цитгиндзийнадэ... Маддэлон аэвзаг фицциг бунати ке ай, уой туххэй ибэл гъэуама бийнонтэ еудадзуг дзубанди кэнонцэ. Дзубандий сэр ба гъэуама уа, аэвзаг гъэздуг, айнев, уиндгун, ирд, рэстдэввийнэ исфэлдистадэй уэллэй есгэ аэма бунэй ахуадгэ ке ай, е...»

Растдэр зин зэргээн ай. Уотэ адтэй Иристони сауэнгэ егвуд аэноси 50-аг аэнти кэронмэ. Уэдта сабургай уэлэнхуг кэуну байдэтан аэма, абони цэмэ 'рхайдтэй, уой уинэн. Нэ маддэлон аэвзаг аэцэгэй уодуэлдайэй хэцон кэмэн ай, уомэн аэ абони уавэр зэрдсэттэн ай, уэлдай зэрдмарэн ба ин е ай, аэма нэ кэстэрти цэсти уоййасэбэл нэбал ахедуй, аэцэгэлон син кэуну. Аэрхэсдзэнаэн еу дэенцэн. Еуцалдээр анзэй размэ нэ национ телеуинунади равдиститэй еуеми архайдта хуэрз аэригон ирон кизгэ. Е аэ искурдиадэй аэнагъэна Уэрэсэй дзилли дэр – уой размэ централон телеуинунадон каналтэй еуей равдисти архайгэй – деси ке бафтудта, е мин хъэбэр аэцэуээн адтэй. Аци хатт ба нэхемэ телеуинунадон равдисти архайгэй дэр, айневэй кастэй аэмдзэвгитэ аэма цубур радзурдтэ.

НАЭ УОДВАРНИ КЭЗНАТЭБЭЛ КЭСТЭРТИ АЭНУДДЗИЙНАДЭЙ ХИЦЦАГДЭР МА ЦИ ЕС!..»

Бэргэ зэрдэахэуэнаэй имэ кастэн, фал уой хэццэ ба тэходуйтэ дэр кодтон. Еугур уадзимистэ дэр кастэй... уруссагау. Аэма аэнабаридээр расагъэс кодтон, нур цэйбэрцэбэл ирдээрэй исфедудтайдэ аци кизги алэмаэти искурдиадэ, зэргээн, Хетэгкати Кьоста, Гэдиати Секъа, Плити Гриси аэмдзэвгитэ ку бакастайдэ, уэд? Кенэ Плити Гацири минкый радзурдтэ, уэлдайдэр ба аэ киунугэ «Мэлээн? Уэд лэугэй!» Куд нэ адэми абони хэстэр фэлтэри минэвар, уотэ е мэнмэ сагъэсгаг кэсуэй. Кизги нэ фудгин кэуну, уомэ гэсгэ ин аэ мугаг-ном дэр

нэ зэргун, цэмэй ай цэсти ма бафтауон, уэдта 'й, мэнмэ гэсгэ, уотемэй дэр базондзийнатэ. Мэ уайдзэф аэ нийергутэ аэма ахургэнгутэмэ хауй. Цэбэл сагъэс кэунуцэ, еци искурдиадэгин аэригон уоди аэ фидтэлтиккон уодварни хэзна – маддэлон аэвзагэй – аэна хай кэнгэй?

Сэ зэрдэбэл син аэрлауун кэунунаг дэн – кэд ай некэд фегуостонцэ – нэудэсэймаг аэноси зундгонд уруссаг ахургэнгэ аэма финсэг Константин Ушинскийи фэдзэхст: «Фэлтэртэ кэрэдзэй фэдбэл рацэунцэ, фал си алкэмэн дэр аэ царди медес байзайуй аэвзаги – сэ фэсте ка цэуэй, уонэн бундорэн. Алли нэуэг фэлтэр дэр маддэлон дзурди хэзнадонэмэ бахэссуй, аэ зэрди аэрфити ци бэркэдтэ исэвзурдэй, историон цаутэ ци тиллэг равардтонцэ, уони: аэуэндуэндзийнадэ, гыгэ аэма цийнитэ...»

Цума ци ниууадзэнаэй, мэнэ ке кой ракодтон, еци исуйнаг кизгэ, аэ фэсте ци фэлтэр уа, уонэн нэ маддэлон аэвзагбэл? Амондгунэй багъомбэл уэд аэма сэдэ анзи аэнаэнез, аэнамастэй фэццэрэд, исхэзэд ахури бэрзэндтэмэ, аэ кьохи бафтуйэнтэ устур аэнтэстдзийнэдтэ аэ равзурст надбэл. Фал имэ кэддээр фэсмон ку 'рцэуа, ирон уогэй, иронау ке нэ зонуй дзорун (кэд рэдуйун, аэма зонгэ ба кэуну, уэд мин бахатир кэнаэд), уой туххэй. Уэхэнттэ еу аэма дууэ нэйес нэ алфамбулай, уэлдайдэр Иристонэй еуварсгонд рауэн берэ аэнти ка фэццардэй, уонэй.

Уогэ, ами нэхемэ ка райгурдэй, исгьомбэл ай аэма абони дэр ами цэруй аэма косуй, уэхэнттэ аэгэр берэ дэр ма разиндзэнаэй. Аэма е ба уэлдай зэрдсэттэн хабар ай.

Иристонбэл еуэзэриуон ка 'й, аэ адэми зэрдэй ка уарзуй, е цийфэндийэй дэр нэ феронх кэндзэнаэй аэ маддэлон аэвзаг, кэсдзэнаэй ирон-дигорон газеттэ аэма журналтэ. Гьулэаггаэн, абони нэ маддэлон аэвзагбэл цэуэг мухури фарэзнитэ зэууатмэ цэунцэ: газет «Рэстдзинад» ка рафинста, уони нимэдзэ аэртэ минемэ дэр нэ хъэртуй, газет «Дигорэ»-и тираж ба 'й аэдеугурэй еу мини аэрдэгэй минкый фулдэр – уой дэр, куд базудтон, уотемэй хэцэн хуэрзэнаг адэймэгутэи фарци, кэцитэ

берэгай экэмпляртэ рафинсунцэ се 'мгэуэккэгтэн, хеуэнттэн. Аэма еци хуэрзаудэг адэймэгутэн мэхэ номэй арфа кэуну, уэдта мэ зэрдэ дарун, ка сэ бафэнза, уэхэнттэ берэ фулдэр ке разиндзэнаэй, уобэл дэр. Минкый аэнцэ сэ тиражтэ журналтэ «Мах дуг», «Ирэф» аэма «Ногдзау»-аэн.

Уэхээн уавэр уингэй, куд нэ аэримсээн зундгонд уруссаг финсэг Константин Паустовскийи загъд: «Дэ райгурэн бэстэ аэцэгэй некэд бауардзэнаэ, дэ маддэлон аэвзаг ку нэ уарзай, уэд. Аэ маддэлон аэвзагмэ кудфэнди цэстэй ка кэсуэй, устурзэрдэ ибэл ка 'й, е гьэддаг ай. Е ци ай, уомэй ай зианхэссэг, уомэн аэма е 'взагмэ кудфэнди цэстэй ка кэсуэй, уой миутэ дзорэг аэнцэ, аэ адэми егвуд дзамантэ аэма нэ нури догэ сау кьапекки бэрцэ дэр ай ке нецэмэн гъэунцэ, уобэл...» Хуцау ни еци уавэрмэ маке аэруадзэд.

«АЭРДЗОН ИСКОНДИ НИХМЭ ТУХМИУЭЙ АРХАЙУН – ТЭРЕГЪЭДДАГ АЙ!..»

Гъо, нэ цардиуагэ уотэ арэзт ай, аэма аэна уруссаг аэвзаг махэн цэрэн нэйес, фал нэ адэми кэстэртэ цэемэннэ гъэуама арэхсонцэ сэ маддэлон аэвзагбэл дзорун, кэсун, финсун, цэмэннэ гъэуама кэсонцэ аэма лэдэронцэ сэ медес Кьостай, Секъай, Малити Геуэргий, Гурджибети Блашкый аэмдзэвгитэ, нэ национ иннэ финсугти уадзимистэ, нэ зундгонд ахургэндти зонадон куститэ?

Зундгонд уруссаг филолог Измаил Срезневский (1812-1880) хумэтэги нэ загъта: «Фэрсун уэ, цума аэрдзи нихмэ тухмиуэ нэ уодзэнаэй, аэ маддэлон аэвзаг ка нэма базудта, уэхэн сабийэн еци-еу рэстэг еу-дууэ кенэ аэртэ аэцэгэлон аэвзаги амонун? Аэрдзэ аэхуэдэг уэхэн фэаткэбэл хуэст нэй, уомэ гэсгэ ин аэнамаэнгэ тухмиуэ уодзэнаэй...»

Мэ абони радзубанди ба мэ фэуун фэндуй аэвзагоннади номдзуд ахургонд Исати Мэхэмэти (1928-2011) фэдзурдэй: «Нэ маддэлон аэвзаг багъауай кэнаэн!.. Гъе не 'нккэтемэн дэр нэ ихэс ай!..»

АДЭМИ ЦЭСТЭ УИНАГЭДЭР АЙ!..

«МА СИ БАЙРАЙЭТЭ УЭ ПАХСАЙЭЙ!..»

Кэдимайди ба уруссаг аэвзаг хуэрз базонидэ, зэргэ, фэндэй еу бонгин лэг аэ фурт Темури равроста Стъараполмэ аэ зонги бийнонтэмэ. Фэцэй цэйбэрцэдээр рэстэ, уэдта исэздахтэй сэхемэ аэма – маразэгъай – иронау некэмэбал дзурдта.

Уэд ай еууэхэни аэ карэнтэй еу, пахсамэ амонгэй ку рафэрсидэ:

– Темур, мадта мэнэ айэ ба куд хуннуй уруссагау?

– Вот это? Я не знаю...

Уотэ куд загъта, уотемэй пахсай дэндэгутэбэл ку рафсэридэ аэма уой гьэдэй аэ тэрнихэн – гъэпп!..

– Ма си байрайтэ уэ пахсайэй!..

Аэма, ка 'й фарста, еци биццеу ниддэстэ 'й:

– Темур, иронау ма зонис!..

Тэходуйтэ, уэхэн пахса нэ нур ку фэууидэ, кэдимайди ба, сэ маддэлон аэвзаг аэцэгэй аэцэгэлон кэмэн иссэй, аэма ибэл дзорунмэ аэ сэр ка нэбал хэссуй, уони тэрнихтэ батъэпп кэнидэ аэма сэ кемпи аэрцэууонцэ.